

Nr 242.

Av fru Sjöström-Bengtsson m. fl., om anslag till bidrag till nya förskolor för döva småbarn.

I statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under punkt (278) 69 Bidrag till förskolor och skolhem för döva barn föreslagit riksdagen att för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor, eller samma anslag som beviljats för budgetåret 1952/53. Skolöverstyrelsen hade föreslagit att statsbidrag skulle beräknas för ytterligare fyra skolor, enär intresset för omhändertagande av de döva småbarnen för närvarande är mycket stort ute i landet. Överstyrelsen säger sig också ha kännedom om vissa bestämda planer på inrättande av förskolor för ifrågavarande barn.

Alltsedan staten helt övertog skolorna för döva barn i skolpliktig ålder har statsbidrag utgått till förskolorna. Enligt § 1 i kungl. kungörelsen 343/1938 utgår statsbidrag till anstalt, som av Kungl. Maj:t godkänts såsom förskola eller skolhem för dövstumma barn. Vid stadgans tillkomst fanns två sådana förskolor, en i Göteborg, inrättad redan 1902, och en i Stockholm, inrättad 1925. En skola i Degernäs inrättades budgetåret 1949/50 och en i Borås 1950/51.

1932 års dövstumutredning, som utförligt behandlade skälen för ett tidigt omhändertagande av de döva barnen, ansåg, att erforderliga anstalter borde anordnas av kommuner eller enskilda med understöd av statsmedel. 1936 års utredning hävdade samma mening och påvisade, att behov av ett större antal platser än de tillgängliga förelåge. I motion II: 542 till 1945 års riksdag yrkades, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ett flertal olika spörsmål, vilka samtliga åsyftade en effektivisering av undervisningen i dövstumskolorna, bland dem frågan om beredande av ökade möjligheter till undervisning av dövstumma barn i förskoleåldern. Till stöd för framställningen i denna punkt anfördes bl. a. följande:

»Det dövstumma barnets intellektuella utveckling har försenats på grund av språkbristen och motsvarar vid skoltidens början ett hörande barns av 2—3 års ålder. Genom lämpligt avpassad undervisning och uppfostran, påbörjad redan vid 4-årsåldern, kan denna utvecklingshämning i väsentlig mån minskas och barnets utveckling i normal riktning främjas.»

Genom beslut den 26 oktober 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ekklesiastikdepartementet att tillkalla tre sakkunniga för att inom departe-

mentet biträda med utredning och avgiva förslag rörande dövstumskolväsendet och därmed sammanhängande frågor.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed föredragande departementschefen, statsrådet Erlander, anmälde berörda ärende, anfördes bland annat följande:

»Av särskild vikt synes mig frågan om förskolundervisning åt dövstumma barn vara. Inte minst med hänsyn till den omvårdnad, som under senare år i allt större utsträckning genom åtgärder från samhällets sida kommer fullsinnade småbarn till del, synes det påkallat att nu till omprövning upptaga frågan om mera effektiva åtgärder från de statliga myndigheternas sida för omhändertagande av dövstumma barn i förskolåldern. Det dövstumma barnet är oftast i hemmet starkt isolerat, då det saknar förutsättningar att förvärva omgivningens språk. Förbindelse med sin omgivning erhåller det blott genom mimik och gester såsom uttryck för sina mest elementära önsningar. Den sociala anslutningen är för barnet givetvis starkt försvårad. Dess andliga utveckling kommer därigenom att bli hämmad. Även hos lomhörda barn uppstår ofta en språklig och intellektuell utvecklingshämning, som kan försvåra barnets undervisning och dess sociala tillväxning.»

Sedan 1945 års utrednings förslag varit föremål för remiss har såväl vederbörande departementschefer som statsutskott och riksdag i olika uttalanden visat stort intresse för de döva småbarnens undervisning och fostran, och en första statlig förskola är nu under byggnad.

Behovet av förskoleplatser blir dock ingalunda fyllt, därest ej de av vissa landsting och stiftelser planerade skolorna bereds möjlighet att påbörja sin verksamhet. De existerande skolorna har långa väntelistor trots att scoutförbundet sedan hösten 1951 upprättat ett antal skolor av externattyp i Stockholm, Göteborg, Malmö och Skellefteå. Enbart Hörselfrämjandets skola i Stockholm har för närvarande 32 barn uppförda på väntelista, och skolan i Göteborg torde ha ungefär samma antal. Det synes oss därför synnerligen beklagligt om det intresse för ifrågavarande verksamhet, som enligt samstämmiga uttalanden från skilda håll tidigare ansetts böra stimuleras hos kommuner och enskilda och som nu äntligen tycks ha vaknat på allvar, ej skulle få komma till uttryck i praktiskt handlande på grund av förhandsuttalanden om att nya skolor ej kan påräkna statsbidrag.

I likhet med dåvarande ecklesiastikminister Erlander vill vi hänvisa till de åtgärder från samhällets sida som kommer fullsinnade småbarn till del. Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård (leksskolor och daghem) beviljades först av 1943 års riksdag och då till ett belopp av 100 000 kronor. Som villkor för statsbidrags erhållande var då knuten bestämmelsen att institutionens inrättande skulle enligt statens arbetsmarknadskommissionens beprövande med hänsyn till vederbörande ords behov av kvinnlig arbetskraft befinnas påkallat. I statsverkspropositionen till 1945 års riks-

dag föreslog dåvarande socialministern med anledning av en från 1941 års befolkningsutredning gjord framställning, att de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna icke längre skulle tillerkännas samma prioritetsrätt som tidigare, utan att de huvudsakligen pedagogiska skäl, som motiverade halvdagsvård i lekskolor, också skulle tillmätas värde. Socialstyrelsen ansågs böra få fria händer beträffande avvägningen mellan konkurrerande intressen. Detta blev också riksdagens beslut. Ur befolkningsutredningens yttrande citerar vi följande:

»Att barnträdgårdsverksamhetens socialpedagogiska värde på senare tid nått ett allt allmännare erkännande omvittnas från många håll. Obestridligt torde vara, att barnträdgårdsverksamheten för förskolebarn i allmänhet betyder en värdefull hjälp, då det gäller anpassning till gruppliv och härigenom en begynnande orientering i samhällslivet. Givet är också att det i synnerhet för deltidsarbetande mödrar och för exempelvis mödrar i familjer med små och trånga lägenheter är en värdefull, ja ofta nödvändig hjälp, att småbarnen under några timmar av dagen omhändertagas i barnträdgården.»

Vi instämmer till fullo i befolkningsutredningens uttalande men vill därjämte framhålla, att förskoleverksamheten är av långt större betydelse för de döva barnen än för de s. k. fullsinnade. De förra är absolut beroende av systematisk undervisning för att kunna tillägna sig språket, vilket hörande barn automatiskt lär sig under de första 2—3 levnadsåren. Genom de oerhört stora kontaktsvårigheter, som de döva barnen har till följd av avsaknaden av språk, får dessa i allmänhet ingen anpassning till gruppliv förrän de bereds möjlighet att bevista någon form av skola.

Den halvöppna barnavården har haft en glädjande snabb utveckling, vilket torde belysas inte minst av anslagsökningen. Från de 100 000 kronor, som 1943 beviljades, är anslaget för innevarande budgetår uppe i en summa av 2 450 000 kronor, och i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag föreslås anslaget höjt till 2 750 000 kronor. I jämförelse härmed synes den av skolöverstyrelsen föreslagna höjningen av anslaget till förskolor för döva barn ganska blygsam, och vi anser att det skulle innebära en alltför stor orätt gentemot de döva barnen om för dem planerade förskolor ej ens skulle kunna upptagas till prövning för erhållande av statsbidrag. Då vi emellertid är väl medvetna om svårigheten att inom den uppgjorda budgetens ram finna utrymme för höjda anslag vill vi föreslå att författningen ändras därhän att anslagen utbetalas halvårsvis i efterskott på samma sätt som sker beträffande anslagen till den halvöppna barnavården. Denna ändring torde ej medföra några svårigheter för de redan verksamma skolorna, då dessa efter vad vi har oss bekant för närvarande ej brukar få ut anslagen för tilländalupet verksamhetsår förrän efter 1 juli.

Med stöd av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte besluta

dels att under budgetåret 1953/54 statsbidrag måtte tillerkännas nya förskolor för döva småbarn, därest de fyller de krav på utrustning och undervisning som ställts på tidigare skolor och skolhem för samma ändamål,

dels att anslagen skall utbetalas halvårsvis i efterskott, och slutligen

dels att för ifrågavarande ändamål anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

Stockholm den 27 januari 1953.

Anna Sjöström-Bengtsson.

Ingeborg Carlqvist.

Ulla Lindström.

Annie Wallentheim.